

"Düzensiz Duyarlı" Yıldız Tilbe

Sineması ile, medyası ile, inter-neti ile iletişimin böylesine yaygınlaştığı, teknolojinin her yere yayıldığı, sivil toplum örgütlenmelerinin ağ gibi insanı sarmaya başladığı dünyamız ve bu dünyada yaşayan için yaşam on yıl öncesine göre çok, elli yıl öncesine kadar daha çok, yüz yıl öncesine göre daha daha çok karmaşıklaşmıştır. Ve bu karmaşıklık gün geçtikçe büyük bir hızla artmaktadır. Böylesine karmaşıklaşan bir dünyada insani davranışları, özellikle duyarlı insani davranışları anlamada, bunlarla ortaya çıkan bireysel veya bunların neden olduğu toplumsal hareketlenmelerinin veya kültür ve sanat değişimlerinin dinamiğinin yapısını ortaya koymada ilerleme paradigmalarının ve küçüklere ihmal eden, bileşenci, normalleştirici, düzenli çözümler geliştirme ve düzenli yapıları ortaya çıkartma adına düzensizliği oluşturan unsurları yok sayan modern doğa bilimleri ile geliştirilmiş bilgi teorilerinin ve modernitenin hala yetkili olduğunu söylemek mümkün değildir. (Bu söyleşimizin daha önceki sayılarda yayınlanan kısımlarında genişçe ele alınmıştı.) Bunların hala yetkili olduğunu söyleyenlerden biri de, her ne kadar modernite taraftarları ona post-modern diye saldırırsa da, Fukuyama'dır. Fukuyama modern doğa bilimleri ile geliştirilmiş bilgi teorilerinin ve modernitenin insanlık tarihine yön verdiğini söyleyerek, yeni dünya düzeni kuramını ortaya atmaktadır. Bunun da insanlık tarihinin sonu olduğunu söylemektedir.

Tanımladığımız karmaşıklık paradigması (Eski sayılarda karmaşıklık tanımı vermiştik.) ilerleme ve modernite paradigmalarından bağımsızdır. (Karmaşıklık paradigması her ne kadar modernite paradigmalardan bağımsız ise de son yıllarda post-modern söylem olarak değerlendirilen metinlerde ortaya atılan antropolojik kültür paradigması, oryantalist paradigma gibi paradigmalardan farklı yapıdadır. Karmaşıklık paradigması doğada karşımıza çıkan ve fiziksel ve kimyasal olaylardaki karmaşıklık özelliklerinden geliştirilmiştir.) Bu neden ile karmaşıklık paradigması ilerleme ve modernite paradigmaları ile geliştirilmiş ve standartlaştırılmış olan bilgi teorilerinin dayatması altında değildir. Her boyuttaki yeni dinamiklerin oluşmasını sağlamış olan duyarlı insani davranışların düzenli veya düzensiz olduğu ve sistem dışında veya içinde yer aldığı hakkında bağımsız ip uçları verir. Bu ip uçları bize ilerleme ve modernite paradigmaları ile oluşturulmuş sistemlerden özgürleşme ve bunların iktidarlarına karşı çıkma yollarını gösterir. "Sonculuk" fenomenlerinin dediklerinin aksine yeni teoriler yapmamızı, yeni felsefeler ortaya koymamızı, yeni ideolojiler geliştirmemizi, ütopyalar sonrasına gitmemizi sağlar, yeni kültür ve sanat dönüşümleri ve metaforları başlatır, Fukuyamaya inat bize yeni mitolojiler yazdırır.

Karmaşık paradigması duyarlı düzensiz insani davranışlar dinamiğinin sisteme karşı bu yeni oluşumlarda ve iktidarlara karşı özgürleşmede ne kadar önemli olduğunu bize söyler. Küresel kapitalizmin silahlı güçlerinin bugün Batı uygarlığı iktidar/bilgi sınırlarının dışında kalabilmiş kültürlerin yaşamını sürdürebildiği

Ortadoğu'da, Mezopotamya'da bulunmasının, gelecekte İran'da olmak istemesinin temel nedeni budur.

Sistemden (Burada sistem olarak, birey üzerindeki otoriteler, toplum üzerindeki hegemonyalar, kültür ve sanatta iktidar olan kendi başlarına düzenekler düşünülür. Veya bunların hepsine hükmedebilen modernite sistemi, batı uygarlığı iktidarı elindeki modernitenin genişleme sınırı olan küreselleşme gibi) bağımsız olmayan ve sistemde yeni dönüşümler sağlamayan ve sistemin iktidarına karşı özgürleşmeye neden olamayan, aksine sistemin güçlenmesini sağlayan, bugün adına sürdürülebilir hareket denen ve küreselleşmeye sebep olan duyarlı insani davranışlar düzenli olan insani davranışlardır. Düzenli insani davranışlar sistem tarafından simülasyon mekanizmaları ile üretilmiş veya kendiliğinden ortaya çıkıp sistem tarafından normalleştirilmiş ürünlerdir. Bunlar sistemin içindedir, bunlar karmaşıklaşan dünyada sisteme karşı özgürleşme, yenilenme ve dönüşümler oluşturamazlar, ve sisteme karşı hareketlenemezler. Bu düzenli hareketlerin incelenmesi bizim ilgimiz dışında kalmaktadır.

Küçük ölçekte ve yerel bir örnek vermek istersek, örneğin bugünlerde iletişim teknolojisi ile Türkiye'de toplumun önemli bir kısmına ulaşan düzensiz duyarlı davranışlarda bulunan ve düzensiz duyarlı düşüncelere sahip olan Yıldız Tibe'ye duyulan ilgi bundandır. Bu karmaşık dinamik onunla ilgilenen insanlarda kendiliğinden farklı bileşenlerde dönüşümlere ve kendiliğinden simülasyonlara neden olmaktadır. Bunların vereceği ürün sistem tarafından üretilmiş veya kontrol altına alınmış ve sistemin her insan için geçerli kılmak için dayattığı düzenli ve sürdürülebilir değişimlere yabancıdır ve modernite için kusurlu, defolu ürünlerdir. Bunların etkileri ilerleme paradigmalarından bağımsız ve her insana göre değişik olacaktır ve bu etkilerden oluşacak tepkiler arasında organizasyon ve bilgi alış veriş yoktur. Bunların nasıl ve ne zaman olacağı da önceden öngörülemez.

Biz karmaşıklık paradigması ile düzensiz duyarlı insani davranışların neden olabileceği bireysel, toplumsal veya kültür ve sanat hareketlenmelerinin dinamiği anlamaya çalışıyoruz. Böylece karmaşıklık paradigması bir duyarlı düzensiz insani davranışın sistem içi ve dışı olduğuna karar vermemizde bize yardımcı olmuş oluyor. Bu saptama iki durumda olabilir. Birincisi; bireyde, bir insan topluluğunda, sanatta, müzikte, modada, bir ülkede, dünyanın bir bölgesinde veya tüm dünyada ortaya çıkan bir karmaşıklık birden fazla çekicinin etrafında gidip gelen geliş güzel hareketler olabilirler Bu bir kaotik harekettir ve bu durumda sistem kaos kuramını devreye sokacaktır. Bunun için sistem simülasyon programları geliştirir ve bunların mekanizmaları (bu mekanizmaları daha önce anlatmıştık) ile bu hareketlenmelerin hangi çekicide son bulabileceğini, yani nasıl bir ürün (burada ürünü Baudrillard'ın

“simülakr” terimine karşılık kullanıyoruz. Bazıları Türkçe’de “simülakr için “taklit” terimini kullanmaktadır. Bu bana göre yanlıştır. “Simülakr” simülasyon sonunda kendiliğinden sanal bir ürün olarak ortaya çıkar ve tekrarlandıkça gerçek üstü olan bir ürüne dönüşür. Örneğin Türkiye’de yapılan bilim bir “taklit” değildir. Bir simülasyon ürünü olan gerçek üstü “bilimmiş gibi bilimdir”) verebileceğini öngörebilir. Eğer bu ürünler sistemi canlı tutacak veya güçlendirecek özellikte ise kaosu kendi simülasyonuna bırakır. Eğer ortaya çıkabilecek ürünün sistemi değiştirme veya sistemin iktidarına son verme tehlikesi varsa sistem hareketlenmeye müdahale eder. Ya kurgular yaparak istemediği çekicinin üstünü örter ya da doğrudan olaya müdahale ederek kaotik hareketin istediği gibi sonlanmasını ve ürün vermesini çalışır. Bu bir çeşit kaos kontrol tekniğidir. Yani ortaya çıkan bu tip karmaşıklıktan istedikleri ürünü almak isteyeceklerdir. Ortaya çıkan ürün Kendilerinin işine geliyorsa sahip çıkacaklar, Ötekilerin işine geliyorsa imha edecekler. Bu oluşum karmaşıklık paradigması ile her boyutta ve her zaman aralığında geçerlidir. Sokaktaki köpeğe karşı olan insan iktidarından, sistemin dışında kendine farklı bir dünya kurmuş olan bir insanı hazmedemeyen sistemin maganda çete iktidarına kadar. Onun evrensel olmadığını ifade edebilecek her oluşumu yok etmek isteyen modernite donanımlı Batı uygarlığı iktidarından, insanın içme suyuna kadar göz koymuş küreselleşme iktidarına kadar. Bu karmaşıklık süreci bir iki saatlik bir oluşumda olabilir, yıllar sürececek bir oluşumda.

Eğer düzensiz duyarlı bir insani davranışla ortaya çıkan karmaşıklıkta çekiciler yoksa sistem zor durumdadır demektir. Bu karmaşıklığın nasıl bir ürün (simülakr) ile ve ne zaman sonuçlanacağını sistemin iktidarlara öngöremez. Ortaya çıkan bu karmaşıklıkta her şey diğer şeylerden etkilenir. Ama bu etkilenmeleri fark edemezler, Her şey her şeyle bir birinin farkında olmaksızın organize olabilir. Her şey her şeyle bilgi alış veriş içindedir. Bu özelliklere sahip bir karmaşıklıkta modernitenin ilerleme ve Newtonsal paradigmalarının ve kuvantum yapılanmalarının bir anlamı yoktur. Her şey uç verebilir. Karmaşa öngöremeyeceğimiz bir uç vererek sona erer, bu uçlarda görecelidir. Karmaşıklığın sona erip ermemesi herkese göre değişebilir veya yeni bir yapı oluşturarak sürer. Burada kaos kontrol tekniğini uygulayamazlar. Çünkü bu özelliğe sahip karmaşıklık kaostan bağımsızdır. İşte karmaşıklık paradigması bu tip karmaşıklıkları oluşturabilecek düzensiz duyarlı insani davranışları ortaya çıkarmada bize ip uçları verir, kendiliğinden ortaya çıkmış olanlarını tanımamızda ve onları keşfetmemizde bize yardımcı olur.

Bu tip karmaşıklık durumlarında sistem dışı davranışlar, sistemden özgürleşmeler, yeni dönüşümler, metaforlar oluşması yanında sistemlerin gerçek yüzü de ortaya çıkar. İktidarlara kaybetmemek için ve sisteme karşı özgürleşmelere engel olabilmek için güç kullanmak dışında yapabilecekleri bir şey yoktur. Bu tip karmaşıklıklar ancak

modernite donanımlı iktidarların sonu olabilir. Bu karmaşıklıklarla modernitenin tutsaklığından kurtulabilinir. Küresel kapitalist iktidar yıkılır.

Sonlarını engellemek için iktidarlar, örneğin küreselleşme boyutunda söylemek istersek; ellerindeki teknolojileri kullanarak, medyayı kullanarak, silahlarını kullanarak simülasyon mekanizmaları ile çekici noktalar oluşturmaya çalışacaklardır. Duyarlı düzensiz insani davranışlarla ortaya kendiliğinden çıkabilecek bu tehlikelere karşı önceden bir önlem olarak sanal çekiciler ortaya koyacaklardır. İşte Batı uygarlığı dışında kalan ötekiler için “kültürel boyutta” sanal medeniyet savaşları, kültür savaşları. Kendileri için gerçek üstü Disneylandlar, “görsel boyutta” Matrix filmleri. Tabi karmaşıklığın gideceği çekici kendilerinin kazanacağı, ötekilerin kaybedeceği bir ürün olacak. Harvardlılar bunlara güvenerek yeni dünya düzeni kuramını yapıyor. Huntington “medeniyetler çatışması” tezini yazıyor, Fukuyama tarihin sonundan bahsediyor. Fukuyama modern doğa bilimlerinin yönlendirdiği insanlık tarihinin küresel en geniş uygarlık açılımına yeni dünya düzeni dengesinde erişeceğini söylerken, modernite donanımlı Batı uygarlığı küresel kapitalist iktidarının ortaya çıkabilecek bu tip karmaşıkların, “11 Eylül ikiz kuleler komplosuyla” bir ara paniklemiş olsa da, üstünden gelebileceğine güveni tam olmalı.